

Једно сам од хиљаду шест стотина лица која су у процесу Хашког трибунала за Југославију против Слободана Милошевића именована за сведоке одбране. Немали број именованих који су прво изразили спремност да дају изјаву сведока касније је тражио да буде избрисан са списка. Главни разлог биће тај што су Милошевићу његове судије ускратиле право на самоодбрану са образложењем да је болестан. Против воље оптуженог додељен му је бранилац по службеној дужности.

И за мене би то био разлог, или барем један од разлога, да одустанем од наступа пред Међународним трибуналом у Хагу. У међувремену је, додуше, надређена инстанца уважила протест Слободана Милошевића против одлуке његових судија. Бивши председник Србије, затим Југославије, може да у дефилеу својих сведока, као и пре тога, током двогодишњег испитивања сведока оптужбе, заступа самог себе. Према томе, ја бих могао да дам (своје) исказ(е). Но, оно – привремено – ускраћивање права на самоодбрану за мене није био главни разлог за евентуално одбијање сведочења. Постојало је још раније више разлога који су ме снажно одвраћали од тога да будем део представе сведочења пред Хашким трибуналом.

У међувремену је јасно: у овом процесу против Слободана Милошевића ја нећу бити сведок. То не желим. То нећу. То не могу. Притом сам једно време доста разматрао могућност сведочења, без обзира на моје мишљење о самом Трибуналу. Неколико недеља пошто је обелодањен списак сведока одбране, ја сам, на захтев Милошевићевих правних саветника, њега чак посетио у Краљевском холандском затвору у Шевенингену, близу Северног мора, у време Европског првенства у фудбалу. (Од тада је прошло више од пола године.)

При томе, не бих умео да наведем ниједан главни или пресудан разлог због чега моја личност не би дошла у обзир за улогу сведока у овом поступку. Сада и овде бих, међутим, желео да објасним неколико разлога који су подједнако у садејству и да покушам да их осветлим, у првом реду себи самом.

Да је реч о каквој игри – пажња, иронија! – могао бих почети с тим да ме је било страх. Страх од чега, од кога? Па, на пример, да бих после својих изјава био подвргнут унакрсном саслушавању што га је Трибунал за Југославију (која ли је то инстанца власти урадила?) увео, прекопиравши га напросто из англосаксонског права, и то можда чак од стране врховне представнице оптужбе лично и персонално, оне широм света славне жене, стручњака из Швајцарске, која непоколебљиво трага за Истином и Правдом, иначе носиоца различитих међународних награда за људска права; или страх од питања што би ми их упутио трио судија који су ми после мојих посета као посматрача били већ готово

блиски, рецимо да ме онај црни судија седе браде из Јамајке пита које су боје југословенске заставе – мене који сам, кад је о бојама реч, тако ретко поуздан – или да ме његов копредседавајући, јужнокорејски експерт за заложно право, пита како се изговарају имена насеља на Косову као што су „Дечани“, „Грачаница“, „Косовска Митровица“.

У том смислу су ме од сведочења могли одвратити и коментари штампе у вези са објављеном листом сведока. Готово у исто време је, наиме, сасвим у складу с мојом вољом обелодањено да сам половину позоришног хонорара предао граду Варварину у јужној Србији, где је за време рата против Југославије крајем маја 1999. на једном мосту преко Мораве НАТО бомбама убијено десеторо људи. Породице жртава из Варварина су против Савезне Републике Немачке – учесника у рату – покренуле процес за обештећење и накнаду за претрпљени бол, да би били одбијени од немачког суда у првој инстанци, који се сматрао ненадлежним, и тако је мој позоришни новац, који је потицао (?) из државних извора (?) (Берлинског сената) требало да буде бар мали знак, готово не приметно мали, имајући у виду чињеницу енормних трошкова процеса.

Један стручњак за културу из *Франкфуртлер алијансе* *цајџунџа* направио је неку врсту сажетка од ове две вести које су се случајно појавиле у исто време, и израдио следећу анализу: будући да сам ја, прослеђујући немачки државни новац, „диктирао“ како, све док људи из Варварина нигде на свету немају

инстанцу која би им помогла да остваре своје право, међународно право не заслужује више своје име које чини част човечанству, „јасно“ је да се тиме циљало на „оповргавање легитимности међународног права, а тиме и Хага“. Према томе, својим питањем: „Где су данашњи правници?“, пише овај језички аналитичар, ја „само наизглед постављам питање у име људи из Варварина“. Уколико бих ја „заиста“ – тако гласи закључак анализе – наступио „у одбрани једног убице као што је Милошевић“, онда бих „дефинитивно проиграо право на оптужбу“.

Сажимање или новинарска демагогија? Анализа или мишљење? Закључак или претња? На страну то што су људи из Варварина – на челу с градоначелником града, који је у бомбардовањима (бомбардер се после првог бацања бомби вратио још једном да доврши своје недељно дело) изгубио петнаестогодишњу ћерку – од почетка ставили до знања да су против Слободана Милошевића и да су то и раније били; без обзира и на то што можда још увек не одговара сасвим правилима међународне штампе да се неком оптуженику пре пресуде приписује да је „убица“: иако сам, дакле, могао да се појавим и са тим да је тај претећи чланак, између осталог, био разлог који ме је одвратио од тога да сведочим у Хагу, на пример „у интересу мојих књига и пре свега мојих разбацаних читалаца“, то ипак није, „молим да ми се верује“, ни најмање допринело мом одустајању да јавно наступим, мом „камбеку“ у јавност, како је то назвао франкфуртски специјалиста за језик. Превише сам се током година већ навикао како